

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle kalastuksesta Tenojoen vesistöissä tehdyn sopimuksen 5 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun kalastussäännön voimassaoloajan pidentämisestä noottienvaihdolla Norjan kanssa tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle kalastuksesta Tenojoen vesistöissä tehdyn sopimuksen 5 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun kalastussäännön voimassaoloajan pidentämisestä noottienvaihdolla Norjan kanssa tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi (HE 219/2021 vp): Asia on saapunut maa- ja metsätalousvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- neuvotteleva virkamies Tapio Hakaste, maa- ja metsätalousministeriö
- tutkimusprofessori Jaakko Erkinaro, Luonnonvarakeskus
- varatuomari Juha Tapiola, Outakosken osakaskunta

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- oikeusministeriö
- saamelaiskäräjät
- Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- Tenon kiinteistönomistajat ry

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Tenon kalatalousalue
- Utsjoen kirkonkylän osakaskunta

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi kalastuksesta Tenojoen vesistöissä Suomen ja Norjan välillä tehdyssä sopimuksessa tarkoitetun kalastussäännön voimassaoloajan pidentämisestä noottienvaihdolla Norjan kanssa tehdyn sopimuksen. Sopimuksella poikettaisiin maiden välillä vuonna 2017 tehdystä kalastussopimuksesta siten, että nykyisin voimassa olevan kalastussäännön voimassaoloaika jatkuisi kaksi vuotta toukokuuhun 2024.

Valiokunnan mietintö MmVM 20/2021 vp

Sopimuksen tavoitteena on varmistaa, että Tenon lohikantojen kestävä hoidon kannalta keskeiset kalastusmääräykset pysyisivät voimassa molemmissa maissa. Lisäksi sopimus mahdollistaisi lohikantojen hoidon kannalta tarpeellisten muutosten tekemisen kalastussääntöön lohikantojen tilan sitä vaatiessa.

Sopimus tulee voimaan sinä päivänä, jolloin vastaanotetaan diplomaattiteitse jälkimmäinen kahdesta kirjallisesta ilmoituksesta, joiden mukaan osapuolet ovat suorittaneet loppuun sopimuksen voimaantulon edellyttämät välttämättömät valtion sisäiset menettelyt.

Esitykseen sisältyy lakiehdotus Norjan kanssa tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi. Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samaan aikaan, kun sopimus tulee voimaan. Tavoitteena on, että sopimus tulee voimaan viimeistään 1.3.2022, jotta kalastusmääräykset saadaan sovittua ennen kalastuskauden alkua.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä muuttamattomana.

Suomen ja Norjan välinen rajajoki Tenojoki on sivuvesistöineen koko maailman tärkeimpiä Atlantin lohen lisääntymisjokia. Tenojoen vesistössä esiintyy noin 30 perinnöllisesti erilaistunutta eri sivujokiin sopeutunutta lohikantaa. Alajuoksulla Tenojoki on noin 60 kilometrin matkalla kokonaan Norjan puolella, jossa se laskee Tenovuonon kautta Jäämereen. Koko Tenojoen vesistöalueesta noin kaksi kolmasosaa on Norjan puolella. Suomen ja Norjan yhteisellä lohenkalastuksen säätelyllä on pitkät perinteet, sillä ensimmäinen yhteinen kalastusrajoituksia sisältänyt kalastussääntö on annettu jo vuonna 1873. Nykyinen kalastussopimus ja siihen liittyvä kalastussääntö tulivat voimaan vuonna 2017. Maa- ja metsätalousvaliokunta kiinnitti sopimuksen hyväksymistä koskeneessa mietinnössään erityistä huomiota siihen, että kalastussopimuksen uusimisen keskeinen syy oli jo tuolloin Tenojoen lohikantojen heikentynyt tila sekä tarve muuttaa kalastussopimusta aiempaa joustavammaksi (HE 239/2016 vp — MmVM 2/2017 vp). Lohikantojen hoito ja säätely pohjautuvat vuoden 2017 kalastussopimuksessa Pohjois-Atlantin lohen kansainvälisen suojelujärjestön (NASCO) suosituksiin ja varovaisuusperiaatteen soveltamiseen.

Suomen ja Norjan välisen kalastussopimuksen olennainen osa on kalastusmääräykset sisältävä kalastussääntö, joka on määräaikainen. Kalastussopimuksen 5 artiklan 2 kohdan mukaisesti nyt voimassa olevan kalastussäännön voimassaolo päättyy 1.5.2022. Voimassa oleva kalastussääntö on tärkeä edellytys sille, että Tenon kalastusta voidaan mukauttaa kalakantojen tilan edellyttämällä tavalla vuosittain Suomen ja Norjan yhteisillä päätöksillä. Hallituksen esityksessä eduskunnan hyväksyttäväksi esitetyllä sopimuksella nykyisin voimassa olevan kalastussäännön voimassaoloaika jatkuu kaksi vuotta toukokuuhun 2024. Valiokunta pitää kalastussäännön voimassaolon jatkamista välttämättömänä, jotta ei päädytä tilanteeseen, jossa ei ole yhteisesti hyväksytyjä menettelytapoja ja keinoja puuttua lohikantojen heikentymiseen.

Valiokunnan mietintö MmVM 20/2021 vp

Suomen ja Norjan valtuuskuntien väliset kalastussäännön uudistamista koskevat neuvottelut aloitettiin jo kesäkuussa 2020. Neuvotteluissa on kuitenkin jouduttu pitämään taukoja, mikä on liittynyt erityisesti Tenon lohikantojen tilan heikkenemiseen. Vuonna 2020 Tenojoen lohimäärät olivat nousu- ja kutulohien seurantojen mukaan pienempiä kuin koskaan aikaisemmin on havaittu, ja lohikantojen tilan voidaan arvioida olevan jyrkästi taantunut. Lohenkalastuksen kieltö Tenojoen vesistöissä sekä laajalla merialueella vuonna 2021 vaikutti nousukalamääriin positiivisesti, mutta alustavien arvioiden mukaan nousumäärä on silti varsin pieni. Arvioiden mukaan Tenojokeen nousi kesällä 2021 enemmän Tyyneltämereltä peräisin olevia, Kuolan niemimaalle istutettuja kyttyrälohia kuin Atlantin lohia. Valiokunta toteaa, että syitä Atlantin lohikantojen taantumiseen ei tunneta vielä tarkasti. Hallituksen esityksen mukaan nousukalojen voimakas vähentyminen näyttää liittyvän etenkin lohen eloonjääntiin merialueella, mikä voi liittyä ilmastonmuutoksen vaikutuksiin, mutta myös muihin muutoksiin meriekosysteemeissä. Valiokunta pitää tärkeänä, että lohikantojen huonoon tilaan vaikuttavia syitä ja niihin liittyviä muutoksia pohjoisten merialueiden tilassa ja taloudellisessa toiminnassa selvitetään laajasti. Suomen ja Norjan tutkijoiden asiantuntemuksen lisäksi on tärkeää hyödyntää myös laajemmin kansainvälisen tutkijayhteisön asiantuntemusta ja muun ohella yhteistyötä NASCO:n piirissä.

Suomen ja Norjan neuvotteluvaltuuskunnat ovat katsoleet, että kalastussääntöneuvottelujen jatkamiselle ei ole edellytyksiä ennen kuin lohikantojen tilan kehityksestä saadaan lisätietoa. Tutkimusryhmän raportin Tenojoen lohikantojen tilasta ja kehityksestä on tarkoitus valmistua vuoden 2021 loppuun mennessä, jonka jälkeen neuvotteluja tullaan jatkamaan. Lisäksi Suomessa odotetaan tuloksia Luonnonvarakeskuksen tutkimushankkeesta, jossa tarkastellaan vuoden 2021 kalastuskiellon aluetaloudellisia ja yhteiskunnallisia vaikutuksia, mukaan lukien vaikutukset saamelaisien kulttuuriin ja perinteisiin elinkeinoihin. Valiokunta toteaa, että Suomen ja Norjan välisissä neuvotteluissa on käytössä olevan tutkimustiedon pohjalta tarpeen sovittaa yhteen valtioiden erilaiset kalastusoikeusjärjestelmät, valtiosääntöoikeudelliset reunaehdot, tarve lohenkalastuksen rajoittamiseen ja siihen liittyen useiden kalastajaryhmien osin vastakkaiset intressit sekä tärkeät alkuperäiskansakysymykset. Tämä on haastava tehtävä erityisesti tilanteessa, jossa lohikanta edelleen heikkenee. Vuoden 2022 osalta vaihtoehtona vuonna 2021 voimassa olleelle laajalle lohenkalastuksen kiellolle on ollut esillä hyvin vähäisen kalastuksen salliminen esimerkiksi ajallisesti tiukasti rajattuna. Valiokunta pitää tärkeänä, että lohenkalastuksen rajoituksille tulevina vuosina löydetään tasapuolinen ja oikeudenmukainen ratkaisu niin Suomen ja Norjan kuin Tenojoen lohikantojen sekä kalastusoikeuden haltijoiden ja kalastusta harjoittavien eri tahojen perusoikeuksien näkökulmasta.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Maa- ja metsätalousvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy hallituksen esityksessä HE 219/2021 vp tarkoitetun kalastussäännön voimassaolon pidentämisestä Suomen tasavallan ja Norjan kuningaskunnan välillä tehdyn sopimuksen.

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 219/2021 vp sisältyvän lakiehdotuksen.

Valiokunnan mietintö MmVM 20/2021 vp

Helsingissä 9.12.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Anne Kalmari kesk
varapuheenjohtaja Ritva Elomaa ps
jäsen Markku Eestilä kok
jäsen Seppo Eskelinen sd
jäsen Satu Hassi vihr
jäsen Mikko Lundén ps
jäsen Jari Myllykoski vas
jäsen Anders Norrback r
jäsen Piritta Rantanen sd
jäsen Arto Satonen kok
jäsen Jenna Simula ps
varajäsen Ari Koponen ps
varajäsen Katja Taimela sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tuire Taina